

«ضرورت‌های ایجاد شورای عالی فضای مجازی»

نام دفاتر: مطالعات حقوقی

فناوری‌های نوین

شماره مسلسل: ۲۴۰۱۲۳۱۰

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۲/۲۴

مقام معظم رهبری طی حکمی «شورای عالی فضای مجازی» را ایجاد کرده و اعضای آن را تعیین نمودند. در این خصوص نکات زیر قابل ذکر است:

۱. رشد و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات از یک سو و نقش این فناوری در تمام جنبه‌های زندگی بشری از سوی دیگر فضایی پویا و سیال را در عصر حاضر رقم زده است به فراخور این پویایی اعمال حاکمیت بر این فضا و مدیریت راهبردی آن الزاماتی دارد که بتوان با استفاده از حداکثر فرصت‌های این محیط تهدیدات را کاهش داد. تهدیداتی که روی سیاه این فناوری بوده و دشمنان نظام با بهره‌گیری از آن جنگ نرمی همه‌جانبه را تدارک دیده‌اند.

بنابراین اعمال حاکمیت بر فضای مجازی نیازمند ساختاری چابک و با استفاده از همه ظرفیت‌های نظام است که برای این منظور تاکنون اقداماتی صورت گرفته که در زمان خود قابل توجه بوده، لکن پس از مدتی به جهت فقدان چابکی لازم کارکرد خود را از دست داده‌اند. که از جمله می‌توان به شورای عالی اطلاع‌رسانی و شورای عالی فناوری اطلاعات اشاره داشت که در زمان خود منشأ توفیقاتی بودند، لکن پس از مدتی این شوراها به دلیل نداشتن نظام اجرایی مشخص و اکتفا به دبیرخانه آنها، عدم تشکیل به موقع جلسات، عدم استفاده از تمام ظرفیت نهادها و دستگاه‌های اجرایی و متخصصین و در نهایت دامنه محدود وظایف نتوانستند آنچه هدف از تأسیس آنها بود را انجام دهند. ضعف این نهادها و در کنار آن عدم مسئولیت‌پذیری دستگاه‌های اجرایی در قبال رویدادهای فضای مجازی و فرافکنی ایشان در قبال مسئولیت‌های خود باعث شده است کشور جایگاه مطلوبی در استفاده از ظرفیت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات قرار نداشته باشد، چراکه نپرداختن به موضوع بسیار مهم مدیریت تهدیدات باعث شده است تا جلوی هر کار توسعه‌ای به بهانه امنیت گرفته شود.

موضوع شبکه ملی اطلاعات (یا اینترنت ملی) که از پنج سال پیش مطرح شد و تا امروز هیچ اقدام قابل توجهی در مورد آن صورت نگرفته نیز از همین قبیل است. فقدان یک شبکه امن داخلی بزرگ‌ترین مانع توسعه فضای مجازی کشور است و در کنار آن خلأهای حقوقی فضای مجازی مانعی دیگر در این خصوص است. برای حل این مسائل مجموعه‌ای راهبردی چابک، فعال و توانمند با استفاده از کلیه ظرفیت‌های دانشی کشور مورد نیاز است. تدبیر مقام معظم رهبری برای ایجاد این شورا می‌تواند اولین گام مؤثر برای ایجاد یکپارچگی در سیاستگذاری فضای مجازی شود.

این نکته نیز در این خصوص قابل ذکر است که یکی از مسائل امروز مدیریت فضای مجازی در کشور ما، تعدد مراجع و نهادهای مرتبط با این موضوع است و لذا لزوم یکپارچگی سیاستگذاری و وحدت مدیریت در این خصوص کاملاً احساس می‌شود. تنوعی از شوراها و نهادها که هریک این فضا را به سمت خود می‌کشند باعث شده تا نه تهدیدات مدیریت شود و نه از فرصت‌ها بهره لازم گرفته شود. وظیفه مهم «شورای عالی فضای مجازی» در این خصوص تصمیم‌گیری و هماهنگ‌سازی نهادهای ذیربط است.

۲. صلاحیت حقوقی مقام معظم رهبری برای تشکیل چنین شورایی ناشی از اصل ولایت فقیه است که براساس مبانی فقه شیعه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز انعکاس یافته است. طبق اصل پنجم قانون اساسی «در زمان غیبت حضرت ولی عصر عجل الله

تعالی فرجه» در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت برعهده فقیه عادل و با تقوا، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است که طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار آن می‌گردد». بر این اساس اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی بر این نکته تصریح کرده که قوای سه‌گانه در جمهوری اسلامی ایران زیر نظر ولی فقیه به انجام وظیفه می‌پردازند. ولی فقیه بر امور کشور نظارت عالییه داشته و در صورتی که ساختارهای پیش‌بینی شده در قوانین فاقد کارایی و کارآمدی بوده و نتوان از طرق عادی به اهداف مد نظر نظام جمهوری اسلامی دست یافت، به تعریف ساختاری متناسب با این اهداف اقدام می‌نماید. از این رو اصولاً امور کشور به وسیله نهادهای مذکور در قانون اساسی و از طرق معمول انجام می‌گیرد، ولی گاه این وسایل و طرق نمی‌توانند راهگشا باشند و لذا ولی فقیه به‌عنوان شخصی که قوای کشور زیر نظر او انجام وظیفه می‌کنند، از سایر طرق و وسایل برای پیشبرد امور بهره می‌گیرد. تشکیل «شورای عالی فضای مجازی» نیز در همین راستا قابل تحلیل و تبیین می‌باشد.

۳. برخی از امور وجود دارد که تصمیم‌گیری درخصوص آنها به دلیل اهمیت و البته گستردگی موضوع آن، نیازمند همفکری مؤثر تمامی نهادهای کشور و متخصصان امر می‌باشد و نمی‌توان این تصمیم‌گیری‌ها را به یک قوه خاص سپرد. ضمن اینکه اجرای تصمیمات در چنین حوزه‌هایی نیز محتاج عزمی ملی و همگانی است و از این رو نیز لازم است تصمیم‌گیر در این حوزه دارای شأنی فراقوه‌ای باشد. همان‌طور که در بند «۱» توضیح داده شد، حوزه فضای مجازی نیز از این قبیل است. همان‌طور که در بند بعد اشاره می‌گردد، در شورای عالی فضای مجازی از هر سه قوه و نیز سایر نهادهای مرتبط و اشخاص صاحب‌نظر در این حوزه حضور دارند. «مرکز ملی فضای مجازی کشور» که در ذیل حکم مذکور به آن اشاره شده نیز به‌عنوان بازوی اجرایی این شورا مد نظر قرار گرفته است. این مرکز براساس حکم مذکور لازم است «اشراف کامل و به‌روز نسبت به فضای مجازی در سطح داخلی و جهانی» داشته و «نسبت به نحوه مواجهه فعال و خردمندانه کشور با این موضوع از حیث سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و محتوایی در چارچوب مصوبات شورای عالی» تصمیم‌گیری نماید و «بر اجرای دقیق تصمیمات در همه سطوح» نظارت کند.

۴. ترکیبی که برای شورای عالی فضای مجازی در حکم مقام معظم رهبری مقرر شده، نشانگر حضور اشخاص از حوزه‌های مختلف مرتبط با این موضوع است. از قوه مجریه پنج نفر شامل رئیس‌جمهور و چهار وزیر (وزرای اطلاعات، ارتباطات و فناوری اطلاعات، فرهنگ و ارشاد اسلامی و علوم، تحقیقات و فناوری)، از قوه مقننه دو عضو شامل رئیس مجلس و رئیس کمیسیون فرهنگی، از قوه قضائیه یک نفر (رئیس قوه قضائیه) به‌همراه رؤسای چهار نهاد مرتبط شامل صداوسیما، سازمان تبلیغات، سپاه پاسداران و نیروی انتظامی و نیز هفت عضو حقیقی که هر یک دارای سوابق علمی و عملی در این حوزه می‌باشند، در شورای مذکور حضور خواهند داشت. رئیس‌جمهور ریاست این شورا را بر عهده داشته و رئیس سازمان صداوسیما ضمن دبیری این شورا، ریاست مرکز ملی فضای مجازی کشور را عهده‌دار خواهد بود. این ترکیب بیانگر این مطلب است که از حوزه‌های مختلف مرتبط به فضای مجازی در شورای عالی حضور داشته و لذا این انتظار وجود دارد که در تصمیم‌گیری‌های این شورا، جوانب مختلف امر سنجیده شود. ضمن اینکه هر یک از اشخاص حاضر در این شورا که در رأی یکی از نهادهای مهم و مؤثر در این حوزه قرار دارد، از ظرفیت‌های گوناگون نهاد زیر نظر خود به‌صورت مستقیم به این منظور بهره می‌برد.

۵. همان‌طور که مشاهده می‌شود شورای عالی فضای مجازی و مرکز ملی فضای مجازی کشور به‌عنوان نهادهایی فراقوه‌ای و به‌گونه‌ای ملی، نسبت به امر فضای مجازی به تصمیم‌گیری، هماهنگی و نظارت می‌پردازند و اجرای این مصوبات نیازمند همکاری تمامی نهادهای مرتبط می‌باشد. از این رو است که در پاراگراف اول حکم مقام معظم رهبری تأکید شده که «لازم است به کلیه مصوبات آن ترتیب آثار قانونی داده شود» و در ذیل حکم مذکور نیز به تمام نهادهای تکلیف شده که با مراجع مذکور همکاری نمایند.